

Василенко Ю.В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

У статті обґрунтовано необхідність визначення структури для управління інтелектуальним капіталом. За допомогою історичного та критичного аналізу існуючих моделей структур інтелектуального капіталу виявлено їх недосконалість та невідповідність вимогам управління. Сформовано нову структуру інтелектуального капіталу на основі дедуктивного методу: розглянуто нижній рівень підсистем інтелектуального капіталу і згруповано їх у відповідності до вимог управління. Це дозволило сформувати нову структуру інтелектуального капіталу, що складається з шести елементів: людський інтелектуальний капітал, маркетинговий інтелектуальний капітал, споживчий інтелектуальний капітал, об'єкти інтелектуальної власності, організаційно-управлінські підсистеми.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, структура, ринковий капітал, людський капітал, організаційний капітал, маркетинговий інтелектуальний капітал, споживчий, об'єкти інтелектуальної власності, організаційно-управлінські підсистеми.

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному середовищі інтелектуальні активи стають вирішальними у визначенні конкурентоспроможності підприємства. Тому управління інтелектуальним капіталом викликає інтерес наукової спільноти вже не перше десятиріччя. Теорія інтелектуального капіталу почала формуватись у 60-х рр. 20 століття у вигляді поодиноких досліджень. У сучасній науці інтелектуальний капітал - загально визнаний актив, який має визначальне теоретичне і практичне значення в діяльності кожного підприємства.

Традиційно вважалося, що для того щоб пізнати, зрозуміти той чи інший предмет, слід дізнатись, з чого він складається. Тому багато уваги вчені, що вивчають інтелектуальний капітал, приділяють саме його структурі, справедливо зазначаючи, що її гармонійний розвиток є запорукою ефективного функціонування інтелектуального капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема управління інтелектуальним капіталом та дослідженням його структури займалися такі вчені як: Брукінг Е., Едвінсон Л., Гавкалова Н., Голубкін В., Іноземцев В., Кендюхов О., Клімов С., Комаров С., Леонтьєв Б., Маркова Н., Мелоун М., Тейлор К., Чухно А. та ін.

Склад структури інтелектуального капіталу – суперечливе питання у науковій спільноті. Досі немає чітко визначеної структури, не деталізо-

вано її склад, немає розробленого ефективного механізму управління структурою.

Формулювання цілей статті. Мета цієї статті - визначити складові структури інтелектуального капіталу.

Опис основного матеріалу дослідження. Першим етапом дослідження є визначення поняття «структура інтелектуального капіталу». У табл. 1 наведено результати аналізу визначень поняття «структура» різними джерелами. Серед цих визначень характеристика «сукупність стійких зв'язків» зустрічається 10 разів, «побудова/будова/внутрішня будова» - 8 разів, «устрій/внутрішній устрій» - 3 рази, «форма організації речі системи/спосіб організації елементів/внутрішня форма організації системи/порядок розташування елементів відносно один одного» - 4 рази. Тобто, можна виділити три основних підходи до трактовки поняття «структура». Перший розглядає структуру як будову, пристрій, внутрішній устрій. Другий – виключно як сукупність стійких зв'язків між елементами. Третій об'єднує ці підходи. Найважливішими характеристиками структури є «сукупність стійких зв'язків», «внутрішня будова». При цьому предмет, на який направлено структуру характеризують наступним чином: у 6 випадках – «система/елементи системи», у 3 – «об'єкт/річ», 2 рази - «елементи». Можемо сформулювати визначення структури: «структура – сукупність стійких зв'язків, внутрішня будова елементів системи, об'єкту».

Відповідно до сформованого визначення «структури», «структура інтелектуального капіталу – внутрішня будова інтелектуального капіталу та сукупність стійких зв'язків його елементів».

© Василенко Юлія Вікторівна, аспірант кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, тел.: +38(066)7816481, e-mail: www.jui.ru@mail.ru

Таблиця 1

Визначення поняття «структура»

Підхід	Ключові поняття	Представники	Кількість визначень
Трактовка структури як будови	пристрій, склад, внутрішній устрій, будова, спосіб організації, порядок розташування елементів	Даль В. [19], Ожегов С., Шведова Н. [16], Лекції МІП з філософії [11]	4
Трактовка структури як будови і єдності зв'язків	будова, розташування, порядок, взаєморозташування, побудова, внутрішня організація, спосіб організації, сукупність підсистем, елементів, внутрішня форма організації, зв'язок, взаємодія	Бучило Н. [3], Історичний словник [9]	6
Трактовка структури як сукупності стійких зв'язків	сукупність стійких зв'язків	Философский словарь [20] Овчинников Н., Юдин Е. [15] Ошибка! Источник ссылки не найден. Історичний словник [9]	4

Наступний крок – визначення складових елементів структури інтелектуального капіталу. Це питання викликає численні дискусії у вітчизняному і в світовому науковому середовищі. Розглянемо запропоновані науков-

цями складові структури інтелектуального капіталу в динаміці. Еволюцію підходів до трактування структури інтелектуального капіталу наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Еволюція трактування структури інтелектуального капіталу*

Автор	Підсистеми						Рік
Стюарт Т.	Споживчий капітал		Структурний капітал		Людський капітал		1990
Едвінсон Д., Мелоун М.	Структурний капітал						1991
Сент-Онж Х.	Клієнтський капітал		Структурний капітал		Людський капітал		1993
Брукінг Е.	Інфраструктурні активи		Інтелектуальна власність	Соціальний капітал		Людський капітал	1996
Армстронг М.	Організаційний капітал		Соціальний капітал		Людський капітал		2002
Кендіхов О.	Клієнтський капітал	Інфраструктурний капітал	Техніко-технологічний к-л	Марочний к-л		Персоналізований капітал	2002
Даум Ю.	Клієнтський капітал	Партнерський капітал	Структурний капітал		Людський капітал		2002
Баранчев В.	Стратегічні активи	Інноваційні активи	Активи корпоративної іннов.культури	Орг.-управлінські активи	Соціальний капітал	Людський капітал	2007
Колот О.	Капітал взаємодії з інститутами ринку		Капітал установи		Людський капітал		2007
Школа В., Щербаченко В.	Споживчий капітал		Інформаційний капітал	Організаційний капітал	Людський капітал		2011
Савченко О.	Репутаційний капітал		Інноваційний капітал	Структурний капітал	Людський капітал		2013

* Сформовано автором на базі [2], [10], [11],[21]

Найчастіше зустрічається категорія «людський капітал» (11 раз), «споживчий» («клієнтський», «взаємодії з установами ринку») (5 раз), «структурний» (5 раз) і «організаційний капітал» (4 рази). Усі розглянуті моделі з 1990 р. до 2013 р. можуть бути описані трьохкомпонентною класичною моделлю структури інтелектуального капіталу, що складається з людського, клієнтського (споживчого) і організаційного

(структурного) капіталу. Кожне з інших розгалужень від класичної моделі може бути віднесено до однієї з її складових, тобто ця модель охоплює всі аспекти інтелектуального капіталу, вона цілісна, саморегульована, здатна до трансформації.

На першому етапі аналізу можна зробити висновок, що трьохкомпонентна структура інтелектуального капіталу є адекватною і

актуальною сьогодні. У ній можна виділити такі складові: капітал взаємодії з установами ринку - ринковий (клієнтський, споживчий), людський

капітал, капітал установи - організаційний (структурний капітал).

Результати поелементного аналізу інтелектуального капіталу приведено на рис. 1.

Об'єкти інтелектуальної власності	<ul style="list-style-type: none"> технічне і програмне забезпечення, авторські права, патенти, ліцензії, бази даних, ноу-хау
Електронні мережі, інформаційні системи	<ul style="list-style-type: none"> інформаційні ресурси, електронні мережі, комп'ютерні програми, інформаційні систем, технології
Споживчий інтелектуальний капітал	<ul style="list-style-type: none"> договори, угоди, інформація про клієнтів, історія відносин з економічними контрагентами, ділові зв'язки з економічними контрагентами
Організаційно-управлінські підсистеми	<ul style="list-style-type: none"> організаційна структура, системи керування, системи організації роботи, інструкції та методики роботи, концепції, культура організації, корпоративна культура, процедури
Маркетинговий інтелектуальний капітал	<ul style="list-style-type: none"> інформація про економічних контрагентів, умотивованість економічних контрагентів, імідж, репутація, товарні знаки, патенти, ліцензії, торговельна марка (бренд), канали розподілу, система комунікацій
Людський інтелектуальний капітал	<ul style="list-style-type: none"> робоча(фізична, мускульна) сила, інтелектуальні здібності, знання, уміння, навички, творчі здібності, розумові здібності, культура праці, моральні цінності, рівень підприємницької культури, запас здоров'я, мотивація, здатність діяти в різноманітних ситуаціях, освіта, кваліфікація, досвід, ставлення до роботи, ставлення до клієнтів, рівень загальної культури, особисті якості, лідерські якості, креативне мислення, підприємницькі та управлінські навички, сукупність колективних знань співробітників

Рис. 1. Структура інтелектуального капіталу*

* Сформовано автором на базі: [1], [4-8], [10], [12-14], [17-20], [22]

Для побудови рис. 1 детально проаналізовано склад кожного елементу трьохкомпонентної моделі інтелектуального капіталу (організаційний, ринковий і людський). Агреговано складові кожної компоненти і, таким чином, ми змогли дійти до нижнього рівня інтелектуального капіталу.

Для визначення складових організаційного капіталу було проаналізовано його складові та виявлено, що всі названі складові можна розбити на три однорідні групи: об'єкти інтелектуальної власності (ліцензії, патенти, ноу-хау, авторські права та ін.), організаційно-управлінські підсистеми (оргструктура, корпоративна культура та ін.) та електронні мережі і інформаційні системи (програмне і технічне забезпечення, бази даних, інформаційні системи, технології, інструкції та методики та ін.) Такий

поділ дозволяє виокремити в структурі організаційного капіталу однорідні елементи. Відповідно, вплив на ці елементи певної групи інструментів дозволить впливати на інтелектуальний капітал в цілому.

Виділяють три підходи до розуміння ринкового капіталу: як капітал взаємодії з клієнтами, капітал взаємодії з клієнтами і постачальниками і капітал взаємодії з зовнішніми контрагентами. На нашу думку, категорія ринкового капіталу характеризує стосунки з усіма ринковими контрагентами. Серед них можуть бути: споживачі, постачальники, посередники, клієнти, інвестори, органи влади, засоби масової інформації та ін. Тому називати його клієнтським або споживчим капіталом некоректно.

У результаті аналізу складових ринкового капіталу виявлено, що відносно цілі взаємодії з контрагентами він поділяється на елементи, які слугують для підтримки зв'язків з існуючими контрагентами (споживчий ІК) і на ті, які залучають нових клієнтів, створюють нові джерела прибутку (маркетинговий ІК). До першої групи можна віднести: постійних клієнтів, договори угоди, сервісну політику, орієнтованість на довготривале партнерство, історію взаємовідносин з клієнтами, інформацію про клієнтів, ділові зв'язки з клієнтами та постачальниками. До маркетингової складової інтелектуального капіталу відносяться: інформація про економічних контрагентів, зв'язки з ними, консультації, імідж, репутація, визнання продукції, канали розподілу, комунікації, торгівельна марка, бренд, участь у комерційних партнерствах та ін.

Стосовно людського капіталу термінологічна невизначеність відсутня. Але щодо співвідношення інтелектуального і людського капіталу у структурі капіталу підприємства думки науковців розділяються: одні розглядають інтелектуальний капітал як складову людського капіталу, інші - як окремий різновид капіталу. На нашу думку перший підхід доцільно використовувати при розгляді інтелектуального капіталу індивідуума, коли за відсутності структурного капіталу є сенс виділення в людському капіталі інтелектуальної складової. За такого підходу інтелектуальний капітал є невідчужуваним від людини і поза нею розглядатись не може. При розгляді на рівні організації більш вдалим є другий підхід, який виділив Едвінсон Л., згідно якого більш широким поняттям є інтелектуальний капітал, а людський капітал – його складова.

З рис. 1 видно, що існують великі розбіжності у визначенні складових елементів людського капіталу. Але більшість науковців визначають його складовими знання, навички, творчі здібності, моральні цінності і культуру праці. Таким чином, людський капітал підприємства – частина інтелектуального капіталу, яка характеризує колектив підприємства і складається із сукупних знань, навичок, творчих здібностей, моральних цінностей і культури праці співробітників підприємства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, за допомогою поелементного аналізу сформовано нову структуру інтелектуального капіталу, яка відрізняється від існуючої однорідністю складових, відповідно краще адаптується до управлінського впливу структурою інтелектуального капіталу. Оскільки елементів вказаних підсистем мають спільну природу, їх вимірювання, експлуатація а також управління можуть бути здійснені подібними інструментами.

Наступним кроком в розробці управління структурою інтелектуального капіталу є вимірювання її складових і дослідження того, який вплив на інтелектуальний капітал підприємства здійснюють зміни його складових.

Отже, у статті шляхом дедукції сформовано нову структуру інтелектуального капіталу, яка складається з шести компонентів: людський інтелектуальний капітал, маркетинговий ІК, споживчий ІК, об'єкти інтелектуальної власності, електронні мережі та інформаційні системи, організаційно-управлінські підсистеми. Така структура дає більше можливостей для управління структурою інтелектуального капіталу за рахунок подібності природи підсистем.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич ВД., Ільїн В.В. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку. — К.: Знання, 2008. — 687 с.
2. Босак А. О. Сутність та типологія структурних елементів інтелектуального капіталу: міжнародний аспект / А. Босак, Переста // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 2012. - № 748. - С. 11-18.
3. Бучило Н. Ф. Філософія: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп. Отв. редакторы: Н. Бучило, А. Чумаков - М.: ПЕР СЭ, 2001. — 447 с.
4. Вікіпедія. Електронний ресурс. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB
5. Возняк Г. , Бенювська Л. Інтелектуальний капітал підприємств: проблеми ідентифікації та оцінки. Вісник Львів. УН-ТУ Серія екон. №. 41. 2009. С.115-123.
6. Гавкалова Н. Л. Формування та використання інтелектуального капіталу. Наукове видання. Н. Гавкалова, Н. Маркова. – Харків: ХНЕУ, 2006. – 205 с.
7. Голишева Є.О. Споживчий капітал промислових підприємств-інноваторів: сутність, структура та роль. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011 № 4, т.2 [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21C OM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mimi_2011_4\(2\)_25.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21C OM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mimi_2011_4(2)_25.pdf)

8. Голяш І., Будник Л. Аналіз інтелектуального капіталу підприємства. // Економічний аналіз. 2010 рік. № 7. С. 254-256.
9. Исторический словарь. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://slovarslov.ru/slovar/his/s/struktura.html>
10. Конспект лекцій з дисципліни «Економіка та управління знаннями» для студентів спеціальності 8.000014 «Управління інноваційною діяльністю» усіх форми навчання / Укладач Ю.М. Мельник. – Суми : Видавництво СумДУ, 2010. – 148 с.
11. Лекции МИП по философии. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://studfilosed.ru/lektcii-mip-po-filosofii/378-celoe-stroenie-chast-sistema-struktura-element.html>
12. Літвінова О. В. Управління й економіка фармації управління інтелектуальним капіталом в умовах інноваційного розвитку фармацевтичного виробництва / О. В. Літвінова, О. В. Посилкіна // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. - 2012. - № 6. - С. 30-37.
13. Макаров П.Ю. Генезис моделей структуры интеллектуального капитала // Современные научные исследования и инновации. 2014. № 5 [Електронний ресурс]. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2014/05/33586>.
14. Мацелюх Н. П. Історія економіки та економічної думки. Політична економія. Мікроекономіка. Макроекономіка [Текст]: навч. посібник для самост. підгот. до курс. екзаменів та компл. держ. екзамену з економ. теорії / Н.П. Мацелюх, І.А. Максименко. - 2-ге вид., перероб. та доп. - К.: Центр учбової літератури, 2014. - 382 с.
15. Овчинников Н. Ф., Юдин Э. Г. // Советская энциклопедия, 1976. — (Большая советская энциклопедия : [в 30 т.] / гл. ред. А. М. Прохоров ; 1969—1978, т. 24, кн. I).
16. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. / Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. — М.: Азбуковник, 1999.
17. Пожуєв В.І. Інтелектуальний капітал як стратегічний потенціал організації // Гуманітарний вісник ЗДА, № 37, 2009. - с. 4-15.
18. Ткаченко А. О. Поняття та структура інтелектуального капіталу підприємства / А. О. Ткаченко // Управління розвитком. - 2013. - № 12. - С. 27-29. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Uproz_2013_12_14.pdf
19. Толковый словарь Живаго великорусского языка, Словарь Даля. [Електронний ресурс]: Даль В.І. – Режим доступу: <http://slovardalja.net/>
20. Философский энциклопедический словарь / [Под ред. А.Л. Геркулова. ... В.Е. Кемерова.] — М.; Бишкек; Екатеринбург: Изд-во "Одиссей", 1996. — 602 с.
21. Чуприна О. О. Методологічні підходи до оцінювання інтелектуального капіталу / О. О. Чуприна, К. С. Чуприн // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Економічна теорія та право. - 2013. - № 3. - С. 22-34. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnyua_etp_2013_3_5.pdf.
22. Школа В.Ю., Щербаченко В.О., Економічне обґрунтування ролі інтелектуального капіталу у формуванні інноваційної системи // Маркетинг і менеджмент інновацій. № 3, Т.1 – 2011.

REFERENCES

1. Bazylevych, V.D. & Ilin, V.V. (2008) *Intelektualna vlasnist: kreatyvy metafizychnoho poshuku [Intellectual property: metaphysical researches' creations]*. K.: Znannia [in Ukrainian].
2. Bosak, A. O., & Peresta, O. Yu. (2012) *Sutnist ta typolohiia strukturnykh elementiv intelektualnoho kapitalu: mizhnarodnyi aspekt [Intellectual capital structural elements' essence and typology: international dimension]*. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. - "Lviv Polytechnic" National University Announcer. Management and business in Ukraine: problems and stages of development.*, 748, 11-18 [in Ukrainian].
3. Buchylo, N.F. & Chumakov, A. N. (2011) *Fylosofyia: Uchebnyk [Philosophy: Textbook]* (2nd ed., rev). Moscow: PER SE [in Russian].
4. Wikipedia. Electronic resource. Access: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB
5. Vozniak H. & Benovska L. (2009) *Intelektualnyi kapital pidpriemstv: problemy identyfikatsii ta otsinky. [Enterprise intellectual capital: problems of identification and evaluation]*. *Visnyk Lviv. - Bulletin of Lviv*, 41, 115-123 [in Ukrainian].
6. Gavkalova, N.L. & Markova, N.S. (2006) *Formuvannia ta vykorystannia intelektualnoho kapitalu. Naukove vydannia. [Intellectual capital formation and usage. Research publication]*. Kharkov: KhNUE.
7. Holysheva, Ie.O. (2011) *Spozhyvchy kapital promyslovykh pidpriemstv-innovatoriv: sutnist, struktura ta rol. [Consumer-capital industry innovators: the nature, structure and role.] Marketynh i menedzhment innovatsii. - Marketing and innovation management*, 4, Vol. 2. Retrieved from: v.2 [http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mimi_2011_4\(2\)_25.pdf](http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mimi_2011_4(2)_25.pdf)

8. Holiash I. & Budnyk L. (2010) Analiz intelektualnoho kapitalu pidpriemstva. Analysis of enterprise intellectual capital. *Ekonomichniy analiz. - Economic Analysis*, 7, 254-256 [in Ukrainian].
9. Ystorycheskyi slovar. [Historical dictionary]. *slovarslov.ru* Retrieved from. <http://slovarslov.ru/slovar/his/s/struktura.html>
10. Melnyk, Iu.M. (2010) *Konspekt leksii z dystsypliny «Ekonomika ta upravlinnia znanniamy» dlia studentiv spetsialnosti 8.000014 «Upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu» usikh formy navchannia. [Lecture on the subject "Economics and Knowledge Management" for students of specialty 8.000014 "Management innovation" all forms of learning]. / Sumy: Sumy State University Publishing House [in Ukrainian].*
11. Lektsyy MYP po fylosofyy. [MIP Philosophy Lectures]. *studfilosed.ru* Retrieved from. <http://studfilosed.ru/leksii-mip-po-filosofii/378-celoe-stroenie-chast-sistema-struktura-element.html>
12. Litvinova, O. V. & Posylkina, O. V. (2012) Upravlinnia i ekonomika farmatsii upravlinnia intelektualnym kapitalom v umovakh innovatsiinoho rozvytku farmatsevychnoho vyrobnytstva. [Pharmaceutical management and economics of intellectual capital management in terms of innovative pharmaceutical production]. *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii. – Management, economics and quality providing in pharmacy*, 6, 30-37 [in Ukrainian].
13. Makarov, P.Iu. (2014) Henezys modelei struktury yntellektualnoho kapytala. [Genesis of intellectual capital structure models]. *Nauchno-praktycheskyi zhurnal «Sovremennye nauchnye yssledovaniya y ynnovatsyy. - Scientific and virtual magazine "Modern scientific studies and innovations»*, 5 *web.snauka.ru* Retrieved from. <http://web.snauka.ru/issues/2014/05/33586> [in Russian].
14. Matseliukh, N.P., Maksymenko, I.A. (2014) *Istoriia ekonomiky ta ekonomichnoi dumky. Politychna ekonomia. Mikroekonomika. Makroekonomika [Tekst]: navch. posibnyk dlia samost. pidhot. do kurs. ekzameniv ta kompl. derzh. ekzameni z ekonom. teorii. [Economy and history of economic thought. Political Economy. Microeconomics. Macroeconomics [Text]: A manual for self. prep. to the course. exams and complex. state. examination of the economix.]* (2nd ed., rev.). Kyiv: Center of educational literature [in Ukrainian].
15. Ovchinnikov N.F., Judin E. G. // Soviet Encyclopedia, 1976. - (Big Soviet Encyclopedia: [30 vol.]/ Ch. Ed. A.M. Prokhorov, 1969-1978, Vol. 24, Vol. I).
16. Ozhegov, S. Y. & Shvedova, N. Iu. (Ed.). (1999). *Tolkoviy slovar russkoho yazyka. [Explanatory dictionary of Russian language]*. Moscow: Azbukovnyk [in Russian].
17. Pozhuiev, V.I. (2009) Intelektualnyi kapital yak stratehichniy potentsial orhanizatsii [Intellectual capital as the strategic potential of organization]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA. - Humanitarian Bulletin ZDIA*, 37, 4-15 [in Ukrainian].
18. Tkachenko, A. O. (2013) Poniattia ta struktura intelektualnoho kapitalu pidpriemstva [The concept and structure of the intellectual capital of the enterprise]. *Upravlinnia rozvytkom. - Development Management*, 12, 27-29. Retrieved from. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Uproz_2013_12_14.pdf [in Ukrainian].
19. Tolkoviy slovar Zhyvaho velykorusskoho yazyka, Slovar Dalia. [Explanatory dictionary of alive Russian language, Dahl dictionary.] Retrieved from. <http://slovardalja.net/> [in Russian].
20. Herculova, A.L... & Kemerova, V.E. (Ed.) (1996). *Fylosofskyi entsyklopedycheskyi slovar. [Philosophical Encyclopedic Dictionary]*. Moscow; Bishkek; Ekaterinburg: Publishing House "Odyssey" [in Russian].
21. Chupryna, O. O., Chupryn. (2013). K. S. Metodolohichni pidkhody do otsiniuvannia intelektualnoho kapitalu. [Methodological approaches to intellectual capital evaluation.] *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Serii : Ekonomichna teoriia ta pravo. National University " Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine" Announcer. Series: Economics and Law.*, 3, 22-34. Retrieved from. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnyua_etp_2013_3_5.pdf. [in Ukrainian].
22. Shkola, V.Iu. & Shcherbachenko, V.O. (2011). Ekonomichne obgruntuvannia roli intelektualnoho kapitalu u formuvanni innovatsiinoi systemy. [Economic justification of intellectual capital role in shaping the innovation systems]. *Marketynh i menezhment innovatsii. - Marketing and Management Innovation*. 3, Vol.1

Одержано 13.09.2016 р.